

FRIIS JENS ANDREAS

LAILA ELI KUVAELMIA
RUIJAN RANNOILTA

Jens Friis

Laila eli Kuvaelmia Ruijan rannoilta

«Public Domain»

Friis J.

Laila eli Kuvaelmia Ruijan rannoilta / J. Friis — «Public Domain»,

Содержание

I	5
II	10
III	15
IV	19
Конец ознакомительного фрагмента.	24

J. A. Friis

Laila eli Kuvaelmia Ruijan rannoilta

I

Tyhjä kätkyt

Kaukana pohjois-Ruijassa ja syvällä sydänmaassa on pieni maakylä nimeltä Karasjok. Kylä on saanut nimensä joesta, joka juoksee sen ohitse. Joen nimi on myös Karasjok, eli suomeksi "väkevä virta."

Tasangolla, jonka halki virta juoksee, seisoo pieni puukirkko ja sen ympärillä asuu muutamia lappalaisperheitä. Seutu on kesäiseen aikaan sangen kaunis; tasangolla kasvaa rehoittavaa ruohoa ja harjanteilla kaunista petäjikköä.

Nykyjään asuu seudulla pappi, mutta viime vuosisadalla, jolloin tässä kerrotut seikat tapahtuivat, tuli pappi sinne vaan pari kertaa vuodessa, ja paitsi Lappalaisia asui siellä silloin vaan norjalainen nimismies ja kauppias. Kauppiaan nimi oli Lind. Hän oli vaimoneen eräänä kesänä saapunut paikkakunnalle meren rannikolta, tuoden mukanaan kaikenlaisia tavaroita, joilla rupesi harjoittamaan kauppaa Lappalaisten kesken.

Muuten ei kukaan tiennyt sen enempää kauppiasta ja hänen vaimostaan. He olivat molemmat nuoria ja tullessaan ilman perillisittä, mutta vuoden kuluttua lisääntyi perhe pienellä tyttärellä, ja odottamatta, kunnes seudulle saapuisi pappi, joka lapsen olisi kastanut, päättivät he lähteä lapsen kanssa Koutokeinoon, toiseen samankaltaiseen kylään keskellä sydänmaata, jossa myös oli kirkko ja jossa silloin asui pappi vuoden umpeensa. Molempien kylien väliä on noin 15 penikuormaa. Kesällä täytyy kulkea jalkaisin, vaan talvella voi käyttää poroa ja saattaa silloin kulkea matkan kahdessa päivässä.

Monta vuotta sitten seisoi kauppias Lindin talon edustalla Karasjoella 5 poroa, valjastettuna kukin pulkkansa eteen.

Kauppiaan renki Lars, eli kuten Lappalaiset sanovat, Lassi, sovitteli paraillaan yhteen rekeen padan, vähän jäätynyttä poronlihaa ja yhtä toista muuta, josta saattoi huomata että joku aikoi pitemmälle matkalle.

Kaikki porot olivat suuria, kauniita eläviä. Yksi poro oli aivan valkoinen, joka on varsin harvinainen väri, toinen oli kirjava; muilla oli tavallinen tuhkaharmaa väri, ja kaikilla oli suuret monihaaraiset sarvet.

Ne kuuluivat kaikki kauppiaalle ja hän se olikin, joka nyt vaimoneen joulunaattona aikoi matkustaa Koutokeinoon, saadakseen pienen neljännesvuotiaan tyttärensä kastetuksi.

Kauppiaan porot, erittäinkin lumivalkoinen, jolla vaimon tuli ajaa, olivat varustetut komeilla valjailla, vyö kaulassa ja vyötäisillä, koristettuna punaisilla ompeluksilla, tupsuilla, hopealangoilla ja monilla pienillä kulkusilla. Lappalaisten komeuteen kuuluu näet, sekin, että vaimo tahi rikas tyttö tulee kirkolle ajaen kauniilla, valkoisella porolla ja puettuna itse valkoiseen turkkiin, joka on koristettu kaikenlaisilla punaisilla ompeluksilla. Porot olivat luultavasti kauan seisoneet sidottuina, sillä ne eivät syöneet eteen pantua jäkälää, vaan olivat hyvin rauhattomia; kaapivat jaloillaan maata, kieputtivat sarviaan ja nykivät mursunnahkaista hihnaa, joka riimun tapaisesti oli sidottu päähän.

Ne olivat nähtävästi hyvin nureissaan vankeudesta ja tahtoivat mielellään päästä vapauteen, joten se, jonka tuli ajaa, saattoi olla varma siitä, että ensimmäinen neljännes matkasta oli menevä huikeassa vauhdissa.

Talon arkihuoneessa istui nuori vaimo lapsi sylissään, ja hänen edessään järjesteli eräs lappalaistyttö erityisiä esineitä "komsaan" eli lappalaiskätkyeeseen, tuommoiseen laitokseen, joka tuhatvuotisen kokemuksen jälkeen on tehty niin tarkoituksen-mukaiseksi kuin mahdollista semmoisille retkille, joita näissä seuduin talvella tehdään, usein ankarassa pakkasessa, lumituiskussa ja teittömissä erämaissa.

Semmoinen kätkyt on koverrettu puusta; toisessa päässä on kupukatto, jonka alla lapsenpää lepää, ja kupukatosta jalkapuoleen käy vahvat nuorat eli siteet, jotka muodostavat tiheän ristikon lapsen yli. Siteiden päälle voi taasen levittää vaipan eli jotakin muuta, joten lapsi voi levätä täydelleen suojattuna ja kumminkin esteettömästi hengittää ilmaa, kätkyeen toisesta päästä toiseen käy vahva nuora, jonka avulla sen voi kantaa selässään eli ripustaa puuhun ja panna heiluvaan liikkeeseen. Se voi pudota ja kieriä maassa sekä kestää kolmenkymmenen asteen kylmyyttä, ilman että lapsi kärsii mitään vahinkoa.

Kupukaton eli holvin etukaareen lapsen pään päällä ripustetaan tavallisesti lasihelmiä, renkaita tai muuta helisevää, jolla pienokainen voi leikkiä. Muinoin ripustettiin poikalapsen kätkyeeseen jousi, nuoli ja keihäs pienennetyssä muodossa merkiksi, että hänestä oli tuleva voimakas metsästäjä. Tyttölapsen kätkyeeseen ripustettiin riekon siivet, jalat ja nokka osoitteeksi, että hänestä oli tuleva yhtä "siisti, ripeä ja soma" kuin riekkokin oli.

"Tiedätkö nyt varmaan, Magga, että sammaleet, jotka panit kätkyeeseen, ovat kuivia?" kysyi äiti lappalaistytöltä.

"Sen tiedän," vastasi tämä, ne ovat niin kuivia, niin kuivia ja hienoja, ett'ei sen parempia löydy koko Diljetunturilla."

"Ja pienet porovasikan nahat, onko sinulla ne?"

"Tässä on neljä poronvasikan nahkaa, tässä on höyhentyyny pään alle ja tässä on jalkapussi j.n.e."

"Luulen että Maria nukkuu," lausui äiti; "nyt on paras toimittaa hänet kätkyeeseen." Henkäystään pidättäen hän painoi suudelman lapsen otsalle ja antoi sen tytölle, joka paremmin ymmärsi asettaa sitä kätkyeeseen. "Saanko minäkin suudella lasta?" kysyi lappalaistyttö.

"Aivan kernaasti sen saat tehdä, Magga," vastasi äiti, "sinä et suo

Marialle etkä minulle mitään pahaa, mutta älä vaan herätä häntä."

Kaikella huolella lapsi nyt pantiin kätkyeeseen ja äiti rauhoittui johonkin määrin Koutokeinon matkalle lähtiessään.

Samassa tuli kauppias huoneeseen ilmoittaen, että kaikki oli valmiina lähtöön.

Ilma oli kylmä mutta kaunis heidän astuessaan ulos asettuakseen rekiin, ja rekikeli oli oivallinen, eli toisin sanoin, oli vähän nuorta lunta kovan hangen päällä. Oli juuri semmoinen keli, jolloin poro juoksee paraten, kun se juostessaan silloin tällöin saa siepata suun täydeltä lunta jäähdyttääkseen kieltänsä ja sammuttaakseen janoansa.

"Onko nyt kukin paikallaan reessä ja ohjaket kädessä?" kysyy Lappalainen, jonka ajaa edellä ja jota kaikki muut porot sidottuina peräksyttäisin seuraavat.

"Nyt heitän irti!" huutaa hän, heittäytyy rekeen, ja äkkinäisellä tempauksella lähtee "raide"¹ eteenpäin, niin että lumi elukoiden sorkista tupruaa korkealle ajajien päälle.

Etunenässä ajaa Lappalainen, sitten kauppias, sen jälkeen hänen puolionsa, sitten lappalaistyttö lapsi sylissään ja hänen takanaan välillinen eli varaporo ilman reettä. Pitemmällä matkalla nimittäin eli siinä, missä maa on hyvin mäkistä, kuletetaan tavallisesti semmoinen poro mukana. Sillä jyrkäniteitä alas kulkiessa viimeinen poro, jolla ei ole rekeä kintereillä, pysähtyy ehdottomasti eli pitää vastaan, josta vauhti hiljenee ja käy turvallisemmaksi edellä ajaville.

---

¹ Raide eli raitio = poroseurue, jossa on tavallisesti kymmenen poroa, jälkimäinen aina sidottuna edellisen rekeen. Suom. muist.

Voipi myös sattua vahinko jollekin porolle ja silloin voi turvata varaporoon. Onpa niinkin sattunut, että on jouduttu niin etäälle ihmisasunnosta, jotta eväs on loppunut ja on täytynyt teurastaa varaporo.

Muutamia tunteja myöhemmin näemme matkustajien hiljaista vauhtia kulkevan pitkän lumikenttää, revontulten kaarenmoisesti säihkyessä ikäänkuin kunniahosteena heidän päänsä päällä. Revontulten hohde on niin kirkas, että selvään luulee kuulevansa suhisevan ja räiskyvän äänen samalla, kun ne taivaanrannasta toiseen sinkahuttelevat terävähuippuisia ja punaisenkeltaisia kieliään. Revontulet ynnä tähtien valo taivaan sinikannelta vaikuttavat, että on melkein yhtä valoisata kuin päivällä.

Porot ovat nyt vähitellen juosseet intonsa uuvuksiin, ja ne irroitetaan sen vuoksi nuorasta, joten kukin matkustaja ajaa erikseen. Sillä ei ainoastaan Lappalainen ja lappalaistyttö vaan myös kauppias ja hänen puolisonsa ovat tottuneita porolla ajamaan.

Heidän aikomuksensa on saapua yöksi majalle, joka matkustajia varten on rakennettu tien oheen; tällaiset majat ovat Ruijassa toisinaan niin etäällä toisistaan, jotta ei päivässä ennätä yhdestä toiseen. Toisinaan, kun ei semmoiselle majalle ennätä, täytyy viettää yö tunturilla. Silloin kaivetaan kuoppa lumeen, asetetaan poronahka alle, toinen päälle, kaadetaan viimein reki kumon päällimmäiseksi, ja ellei pakkanen ja tuisku ole varsin ankara, saattaa siinä maata joksenkin levollisesti ja nukkua yhtä makeasti kuin huoneessakin. Ajaessaan Lappalainen huvikseen on toisinaan reessä polvillaan, toisinaan seisoallaan ja kaikenmoisisissa asennoissa. Muilla sitä vastoin on täysi työ pysytelläkseen reessä. Tyttö, jolla on lapsi sylissään, ajaakin niin varovaisesti kuin mahdollista, varsinkin kun tie kääntyy alas rotkoon ja siitä joelle, jonka jäätä tahi rantaa myöten ajetaan pitkän matkaa. Toisin paikoin on virta niin väkevä ja koskinen, ett'ei se voi jäätyä. Silloin täytyy kulkea joen rantaäyräitä myöten ja tässä tarvitaan taitoa pysyäkseen tasapainossa ja istuallaan reessä, joka poron useinkin vallattomasti ja huimapäisesti hypähdellessä helposti sattuu kiviin ja kantoihin, tahi luisuu pitkän kaljameita. Kuljettuaan 5-6 tuntia Lappalainen pysähtyy levähtääkseen paikalla, jossa näkyy olevan jäkälää poroille. Päästyään valjaista porot heti alkavat kaapia pois lunta etujaloillaan päästäkseen jäkälään käsiksi. Sitten Lappalainen virittää tulen, panee padan tulelle ja täyttää sen lumella saadakseen keittämiseen tarpeellisen veden.

Mutta olihan kauppiaan puolison myös pidettävä huoli siitä, että pikku Mariakin saisi jotakin ravintoa, ja hän käski sen vuoksi Maggan nostamaan lapsen kätkeestä.

"Otetaanko lapsi kätkeestä tällaisessa pakkasessa", huudahti tyttö, "ei, se ei käy laatuun, paleltuisihan se."

"Niin, mutta mitä pitää minun tekemän?" kysyi äiti.

"Sinun pitää tekemän niinkuin lappalaisvaimot tekevät."

"No, kuinka he sitten tekevät?"

"Lappalaisvaimo laskeutuu polvilleen lumeen kätkeyeen viereen, kumartuu lapsen yli ja imettää sitä kätkeyessä."

Samaten nytkin tehtiin, ja pari tuntia levättyään lähti matkue taas liikkeelle ja ajoi eteenpäin.

Vähän matkan päässä nousee matkaajien edessä ikäänkuin valkoisia savupilviä joesta. Tässä on siis koski, joka on kierrettävä. Lappalainen pysähtyy ja sitoessaan porot yhteen hän lausuu:

"Tässä on meidän meneminen maalle kosken äyräälle, katsokaa nyt eteenne, mäki on jäinen, ja jos vaan putoaa reestä, saattaa helposti vieriä koskeen."

"Maggä kulta," huusi äiti, "pidä huolta Mariasta."

Viimeisen puolen tunnin kuluessa on Lappalainen heittänyt pois rekitemppunsa; hän on ollut ääneti ja ajanut tavattoman rajusti.

"Onko siellä jotakin tiellä, Lassi!" kysyi kauppias.

"Ei ole," vastasi Lappalainen omalla kielellään, jota kauppias myös taisi, "vaan etkö ole huomannut, että tässä on tuoreita suden jälkiä? Parasta lienee, ett'et hiisku vaimollesi mitään, jott'ei hän säikähtäisi. Ehkä saavumme majalle tapaamatta susia tahi ilman että ne saavat meistä vihiä. Ei

ole enään kuin puoli penikuormaa jälellä ja ole huoleti – " vaan ennenkuin hän ennätti jatkaa, hyppäsi hänen poronsa äkkiä ja niin rajusti syrjään, että hän milt'ei oli pudota reestä.

Susiparvi tuli juosten heitä vastaan ja valkoinen vaahto valui niiden veripunaisesta kidasta.

Porot karkasivat eteenpäin huimaa vauhtia. Ei mikään käsi pystynyt heitä hillitsemään. Jokaisella oli kyllin tekemistä pysytelläkseen reessä ja suojellakseen itseään täräyksistä ja kaatumasta.

"Magga, Magga, pidä huolta lapsesta, pidä huolta Mariasta!" kuului äidin ääni.

Kukkulata kohti lensivät porot, vaan hädässään kompastuivat kantoihin, jotta nuora, jolla ne olivat yhdistetyt, katkesi. Huimassa vauhdissa ne sitten kiitivät kukin eri haaralle, ja lunta tuprusi niin vasten silmiä, jotta oli mahdoton nähdä eteensä. Vielä rajummin ne lensivät eteenpäin päästyään kukkulalle ja nähdessään susilauman takanaan. Viimeisessä törmänteessä tyttö kellahti semmoista vauhtia erästä kantoa vastaan, jotta sekä hän että lapsi sinkosivat reestä. Poro veti yhä perässään tyttöä, joka oli sitonut ohjaksen käsiranteesensa, vaan lapsi kätkeydessään vieräi aina vaan alemmas. Toisinaan oli kätkyt pysähtymäisillään johonkin kuiluun, vaan luisui taas alaspäin, kiihtyi vauhdissaan ja pysähtyi lopullisesti eräälle jäälohkareelle, joka hiljalleen kulki virran mukana pitkin rantaa.

Sillä välin porot yhä kiitivät pitkin tasankoa, ja tyttö oli puolipyöröksissä viruessaan susien takaa ajamana toisesta kädestään ohjaksissa. Vihdoin hän sai kätensä irroitetuksi ja poro kiiti nyt eteenpäin tyhjällä reellä, katkaisi pian vetonuoransa ja lensi sitten vielä tulisemmasti eteenpäin sudet kantapäillään.

Tämä seikka oli toisien pelastus, sillä sudet ahdistivat nyt irtonaista poroa, ja arvattavasti saavuttivat sen piankin ahmien suuhunsa sen lämmintä verta.

Vasta usean virstan päässä Lappalainen sai poronsa suurella vaivalla pysähtymään. Kauppias puolisoneen ei myöskään ollut kaukana ja vaara oli hetkeksi ohitse, mutta missä oli tyttö ja lapsi?

Ilta oli jo käynyt sekä pimeäksi että pilviseksi, joten ei voinut nähdä kauas eteensä. He odottivat sen vuoksi hetkisen voidakseen nähdä eli kuulla tytön tulevan. "Me emme ole kaukana majasta," lausui Lappalainen, "meidän täytyy ensin ajaa sinne. Minä palaan sitten takasin, jos vaan saan poron kulkemaan sinnepäin uudelleen."

"Minä seuraan sinua Lassi," lausui äiti.

"Siitä ei ole apua," vastasi Lappalainen, "sinä et saa poroasi palaamaan sinne, kentiesi en minäkään poroani."

"Mutta lapsi, lapsi", vaikeroi äiti itkien.

"Ehkäpä Magga on saapunut majalle ennen meitä," lausui Lappalainen herättääkseen äidissä vähän toivoa ja saadakseen hänet ajamaan eteenpäin, vaikka itse tuskin rohkeni uskoa tätä. Kuljettuaan sen verran, että saattoivat nähdä majan, ja kun ei tyttöä vielääkään kuulunut, kääntyi Lappalainen takaisin, mutta kauppias ja hänen puolisonsa kulkivat majaa kohden.

Puolen tuntia ponnisteltuaan poron kanssa saadakseen sitä kulkemaan takaisin, Lappalainen vihdoin saapui sille paikalle, jossa susilauman olivat kohdanneet. Hän alkoi huutaa ja meluta, jotta tyttö hänet huomaisi. Vihdoin kuului vastaus alhaaltapäin virran rannalta, ja täällä hän tapasi tytön, joka kaalasi lumessa itkien ja valittaen lasta turhaan etsiessään.

Tyttö kertoi nyt mitä hänelle oli tapahtunut ja molemmat etsivät vielä lasta, vaan turhaan. Lopullisesti he eivät voineet luulla muuta kuin että lapsi oli joko vierinyt virtaan ja siten kadonnut jäljettömiin tahi joutunut susien saaliiksi.

Nyt ei ollut muuta neuvoa, kuin palata onnettomien vanhempien luo, jotka kuoleman tuskassa odottivat heitä majassa.

Vihdoin kuului ulkoa kulkusten kilinä ja äiti syöksi ulos huutaen:

"Lapseni, lapseni, missä on lapseni?"

"Emme ole voineet vielä sitä löytää," puhui Lappalainen, kun tyttö hämmästyksissään ei saanut sanaa suustaan, "meidän täytyy odottaa kunnes päivä vähän valkenee."

"Hyvä Jumala, hyvä Jumala," huokasi poloinen äiti vaipuen touotonna miehensä syliin.

Tyttö ja Lappalainen kertoivat nyt miten asian laita oli ja että olisi turhaa lähteä matkalle uudestaan, ennenkuin muutaman tunnin kuluttua, vaan kun äiti jälleen tointui tahtoi hän itse lähteä lastansa etsimään.

"Meidän täytyy odottaa päivän tuloa," vakuutti Lappalainen, "sitten lähdemme kaikki kolme."

Pitkä oli tämä yö onnettomille, pitkät, surulliset olivat hetket itkun ja valitushuutojen kestäessä. "Maria, pieni Maria, ainoa lapseni susien saaliina! Herra Jumala, sinä rankaiset minua kovin vihassasi!" valitti äiti.

"Koeta vähän levähtää voimistuaksesi, kun uudestaan lähdemme etsimään," lohdutti mies.

"Levähtää, levähtää, en saata, lähtekäämme heti."

"Se ei käy laatuun ennenkuin aamulla, me emme näe mitään," vakuutti mies; "jättäkäämme asia Jumalan huostaan. Hänen laupias kätensä suojelee lapsemme. Tiedäthän, ett'ei se voi paleltua kätkyessä."

"Mutta sudet, sudet! Jumalan nimessä lähtekäämme heti takaisin," valitti äiti.

"Susilla on kyllin tekemistä hätyttäessään Maggan poroa," lohdutti mies.

"Ja virta ja koski. Jumalani, Jumalani, en saata olla täällä, meidän täytyy lähteä, rakas ystäväiseni, lähtekäämme! Seuraa minua, Lassi!"

Lassi vakuutti porojen olevan niin säikäyksissään, että pimeässä oli mahdollon saada niitä sinne palaamaan, ja täten rouva saatiin vähän levähtämään, vaan juuri kun uni ja väsymys oli käskemäisillään tapauksen unhotuksen huntuun, heräsi hän taas äkkiä, ja suru ja kauhistus ahdisti kuin lyijytaakka hänen sydäntänsä.

"Pian lähdemme matkalle," sanoi Lappalainen, "neljännes tunnin kuluttua on niin valoisata, että saatamme kulkea."

Tyttö jäi odottamaan; Lappalainen, kauppias ja hänen vaimonsa läksivät matkalle ja saapuivat päivän koittaessa sille paikalle, jossa porot olivat säikähtyneet. Sekin paikka löydettiin, jossa tyttö oli pudonnut reestä, ja pian keksi Lappalainen kapean juovan lumessa jota myöten kätkyt oli luisunut alas virtaan päin.

Kaikki kolme seurasivat nyt tuota juovaa eikä kauan viipynyt ennenkuin kätkytkin tuli näkyviin virran rannalla. Ilohuudolla äiti juoksi rannalle ja heittäytyi kätkyeen päälle, vaan huoaten ja valittaen hän vaipui riutuneena maahan.

Kätkyt oli tyhjä, nuorat irti revityt ja lähemmin tarkasteltaessa huomattiin veripilkkuja lumessa ja ylen ympäri suden jälkiä.

Nyt ei ollut enää epäilemistäkään, ei voinut muuta luulla, kuin että lapsi oli joutunut petojen saaliiksi. Tyhjän kätkyeen kanssa vanhemmat palasivat majalle. Heillä ei nyt ollut mitään tekemistä Koutokeinossa; seuraavana päivänä he palasivat Karasjoelle, sairaina sekä sielun että ruumiin puolesta.

Mutta yksi seikka jäi heiltä huomaamatta, nimittäin että sillä paikalla, jossa kätkyt makasi, näkyi suksien jälet, jotka näyttivät vievän ylöspäin pitkin rantaa.

II

Jaampa sutta hiihtämässä

Monta vuotta sitten oli Aslak Laagje Ruijan varakkain tunturi-Lappalainen.

Hänellä oli 3-4000 suuruinen porolauma, ja tämän hoitamiseen tarvitsi hän sekä palvelijoita että palvelijattaria, puhumattakaan suuresta koirajoukosta.

Kaksi hänen renkiänsä olivat nimeltä Jaampa ja Jouna ja näistä kannattaa kenties kuulla vähän lähemmin, etenkin ensimainitusta.

Jaampa oli puhdasta lappalaista rotua ja puhdas lappalainen hän oli näöltäänkin. Hänen suunsa oli jotenkin suuri, nenänsä pieni ja hiukan litteä, silmät pienet ja sikkaraiset, poskipielet ulkonevat, tukka musta ja vanukkeinen ja koko naama ryppyinen ja kurttuinen, ikäänkuin vanhan koivun kylki. Sen lisäksi hän oli kokonaan ruskettunut kuumuudesta ja kylmyydestä, savusta ja sateesta, tuulesta, rakeista ja lumesta. Hän ei ollut miellyttävän näköinen, ei edes lappalaistyttöjen silmissä, ja hänellä oli ollut niin huono naimaonni, ett'ei hän vielä 40 vuoden iällä ollut saanut itselleen vaimoa. Jaampa ei ollut mikään hurskas mies, ja ikävä kyllä, häntä ei voitu sanoa jumaliseksi edes kristillisessä merkityksessä. Päin vastoin pahoin pelkään, että täytyy sanoa häntä pakanaksi Tosin hän oli sekä kastettu että ripille päästetty, mutta hänen kasvatuksensa kristinopissa oli tapahtunut siihen aikaan viime vuosisadalla, jolloin Lappalaislasten tuli oppia norjankielellä.

Jaampa oli siis kyllä sen verran oppinut norjankielistä katkismusta ulkoa, että töin tuskin pääsi ripille mutta luultavasti ei hänkään, niinkuin siltä ajalta luemme, "ymmärtänyt vähäistäkään siitä, mitä oli kuullut, lukenut ja laulanut," ja sittemmin oli hän heittänyt kirjansa ja niiden mukana kristinoppiansakin nurkkaan.

Laagjen emäntä, joka oli hurskas vaimo ja joka taisi useampia rukouksia sekä lapin- että suomen- ja norjankielellä, oli usein sanonut hänelle:

"Jaampa, Jaampa, kuinka sinulle käy tuomiopäivänä, sinä kuin et milloinkaan rukoile, et aamuin etkä illoin?"

"En minä osaa daroa (norjankieltä)." vastasi Jaampa silloin, "kuinka minä voisin rukoilla Norjalaisten Jumalaa, eihän se ymmärrä lapinkieltä."

Tähän ei Laagjen emäntä tiennyt mitään vastata, sillä hänkin oli kuullut pispan, (M. F. Bang'in) niin uskottomalta kuin se kuuluukin, vakuuttaneen, "ettei Jumala tahtonut kuulla lappalaisia, vaan ainoastaan norjalaisia rukouksia."

Pispan tarkoitus oli varmaankin saada heitä sitä ahkerammin oppimaan norjankieltä. Mutta Jaampa ei tahtonut oppia norjankieltä, tahi ei voinut, jos olisi tahtonutkin; sillä kuka olisi hänelle sitä opettanut?

Mitäpä hän siis teki? Hän turvausi salaisesti jälleen noihin vanhoihin lappalaisiin jumaliinsa, jotka eivät vielä olleet varsin unhotukseen joutuneet, ja joiden kuvia vieläkin löytyi siellä täällä tuntureilla. Nämät, niin arveli hän, olivat ainakin yhtä viisaat kielitieteessä kuin hänkin, ne kai ymmärsivät sekä lapin- että suomenkieltä, joita kumpaakin hän taisi yhtä hyvin. Hänkin rukoili siis omalla tavallaan, vaan koska, missä ja mitä hän rukoili, sen tietää yksin taivaan Herra.

Jaampalla oli hillitsemätön ja tulinen luonto. Paha hän oikeastaan ei ollut. Hän oli nimittäin mieltynyt pikkulapsiin ja oli varojensa mukaan hyvä semmoisille, jotka olivat vielä köyhempiä kuin hän itse. Mutta jos häntä ärsytettiin tahi suututettiin, silloin ei hän ollut petoa parempi, silloin ei hän välittänyt mistään, ei peljännyt minkäänlaista ylivoimaa eikä antanut arvoa ylenluonnollisille eikä inhimillisille esineille.

Miksi siis Laagje piti tätä miestä palveluksessaan?

Siitä syystä, että Jaampallakin oli avunsa ja hyvät puolensa. Ollakseen Lappalainen hän oli tavallista suurempi, vaan siitä huolimatta notkea kuin kissa ja tavattoman kestävä käynnissä ja juoksussa, etenkin oli hän mestari hiihtämisessä. Harvat olivat niin vikkelät kuin hän porolauman paimentamisessa, poron kesyttämässä ja tapossa, koirien opettamisessa ja ennen kaikkia suden hiihtämisessä. Moni hukka oli saanut surmansa Jaampan veitsestä. Ollen itsekin puoleksi susi oli hän tämän verivihollinen. Hänestä pidettiin sen vuoksi paljon, Jaampa ja hänen isäntänsä, tuo hiljainen Laagje, olivat hyvässä sovussa ja Jaampalla oli hyvä palkka. Joka syksynä sai hän kolme nuorta emäporoa ja luonnollisesti myöskin ne vasikat, jotka näistä syntyivät. Tällä tavoin oli hän, samoin kuin moni muukin tunturi-Lappalaisen palvelija koonnut itselleen pienen porolauman, jossa oli jo satakunta eläintä.

Näiden korviin oli hän tietysti leikannut oman merkkinsä, eroitukseksi isännän ja muiden poroista.

Jaampa ryyppäsi, missä vaan tapasi viinaa, ja niin kauan paljon, kunnes kellistyi paikalleen, mihin sattui sisälle huoneesen tahi ulos kedolle lumeen ja pakkaseen. Niinpä toisinaan voi sattua, että kun ukko heräsi pohmelostaan, oli hänen pitkä, vanukkeinen tukkansa jäänyt niin lujasti kiini lumeen tahi jäähän, että hänen täytyi käyttää puukkoansa irti päästäkseen.

Jouna oli aivan erilainen kuin Jaampa. Hän oli vaalea-verinen ja näöltään jokseenkin miellyttävä. Sen ohessa hän oli nöyrä ja hyvänsävyisä olento, kujeili, vehkeili ja laski leikkiä lakkaamatta; hän oli lapsi mieleltään ja ajatuksiltaan, niinkuin moni muukin Lappalainen. Hänelläkin oli hyvät puolensa. Hän oli erittäin kätevä tekemään rekiä, suksia, lusikoita ynnä muita tarvekaluja poron sarvista, taitava hän oli kalastamaan ja riekkoja pyytämään, auttoi naisväkeä porojen lypsämisessä j.n.e. Ylipäänsä voimme sanoa, että Jaampa oli Esau ja Jouna oli Jaakob.

Jaampa ja Jouna asuivat teltissä yhdessä, mutta palvelijattaret asuivat tavan mukaan isännän ja perheen pääteltissä.

Laagje oli sinä talvena, jolloin yllämainittu tapahtui, pystyttänyt telttinsä Akanastunturille, muutamia penikuormia Karasjoelta, ja hänen lukuisa porolaumansa kuleksi ympäristöllä.

Sudet olivat olleet hyvin kiusallisia jo alkutalvesta, ja palvelijoiden täytyi kaksittain lakkaamatta olla ulkona yöt päivät vartioimassa, mutta kuitenkin olivat pedot saaneet useampia poroja surmatuksi. Monta susilaumaa oli nähty, joten oli peljättävä, että tämä rasitus talven pitkään kävisi vielä kovemmaksi. Myös oli huomattu, että susien joukossa oli ollut muudan, joka oli tavattoman suuri ja väriltään toisenlainen, kuin tavalliset norjalaiset sudet. Arveltiin sitä venäläissudeksi, joka oli tullut tänne Siperiasta.

Jaampa oli alati nureissaan, sillä tämä peto oli repinyt yhden hänen parahimmista ajoporoistaan, vaikka sillä olisi ollut vara valita satojen joukosta muitakin. Hän olikin eräänä päivänä ollut sitä hiihtämässä, vaan hänen täytyi heittää ajo sikseen, sillä lumi ei ollut tarpeeksi syvä ja susi niin muodoin pääsi helposti pakoon.

Jaampa huokaili ja rukoili, arvattavasti ei kuitenkaan taivaallista isäämme, että pian tulisi hyvä lumisade, jotta hän sopivammin saattaisi koettaa kilpajuoksua tuon rosvosuden kanssa.

Jopa vihdoinkin eräänä päivänä taivas alkoi synkistyä, ja mitä enemmän taivas synkistyi, sitä enemmän Jaampan naama kirkastui. Hän pani uuden latingin lyhyeesen rihlapysyynsä, valitsi itselleen pisimmät ja leveimmät sukset ja voiteli ne poronrasvalla. Tulipa sitten lumisade. Hiljaa ja äänetönnä, suurina höytyvinä sinkoili lumi alas tummalta taivaalta ja peitti kyynärän korkeudelta laaksot ja kukkulat, joilta se tavallisesti tupruaa pois, jonka vuoksi susikin, kun sitä ahdistetaan, melkein aina pyrkii ylöspäin, jossa se helpommin pääsee karkuun.

Jaampan kasvot loistivat mielihyvästä ja hän otti toimittaakseen ylimääräisiä yövahteja siinä toivossa, että sudet saapuisivat. Vaan useampia öitä kului ilman että huomattiin susien jälkiäkään, joten jo tultiin melkein siihen luuloon että ne olivat siirtyneet toisille seuduille.

Jaampa oli tästä sekä hyvillään että pahoillaan. Olihan se hyvä, että ne pysyivät poikessa, vaan hän olisi toki ensin tahtonut koettaa oikeen vakavata kilpajuoksua tuon suuren suden kanssa, jonka he olivat nähneet.

Sillä välin ryhtyi hän taas jokapäiväisiin askareihinsa, ja eräänä päivänä oli hän poroa kesyttämässä pienen lammin jäällä lähellä telttiä. Nuori oppilas oli joku aika sitten saanut tutustua Jaampan kasvatustapojen ensimmäiseen pykälään. Se kävi siten, että hän pitkästä nuorasta satoi poron keskinkertaiseen, hoikkaan ja notkeaan koivuun ja antoi sen räpistellä siinä. Koivu taipui aina, kun poro hypähti, tempasi ja tepasteli irti päästäkseen. Mutta vähitellen kävi tässä porolle, niinkuin lohelle siimassa, joka on tottuneen kalastajan kädessä. Sen täytyi vihdoin masentua, rauhoittua ja tottua riimuun ja ohjaukseen. Sitten vei Jaampa sen mukanaan alas jäälle ja valjasti reen vetonuoran päähän. Alussa arka ja kesytön eläin hirveästi pelkää rekeä eli tuota esinettä, jonka se näkee tulevan perässään. Se luulee sitä varmaankin sudeksi eli muuksi pedoksi, joka sitä ajaa takaa, ja vasta vähitellen, kun se rupeaa kadottamaan pelkonsa, lyhennetään vetonuora. Jaampa ja poro piehtaroivat jäällä. Toisinaan oli poro voiton puolella, kaasi Jaampan nurin niskoin ja raahasi häntä perässään pitkän matkaa. Mutta eihän tuossa pehmeässä lumessa ollut vaaraa kuperkeikoista ja kaatumisista, ja Jaampa oli sitkeäluontoinen, kunnes porokin vähitellen tottui rauhallisesti vetämään tyhjää rekeä. Sittemmin pantiin rekeen hiukan kuormaa ja poro pantiin riviin kahden kesyn poron väliin, ja tässä sen vastustelematta täytyi seurata toisia.

Laagje istui kodassaan hoitaen lihapataa, joka kiehui päivälliseksi; Lappalaisten perheessä nimittäin valmistaa mies ruuan, ja vaimon pääasiallisena toimena on vaatteiden ja jalkineiden ompeleminen, nahkojen valmistaminen, lasten hoitaminen j.n.e.

Jouna valmisteli paraikaa pulkkaa eli ahkiota. Kaikkialla näytti rauhalliselta, kun äkkiä joku näkyy suksilla laskevan alas jyrkkää rinnettä järven takana, huutaen jotakin, jota ensi alussa ei saattanut erottaa. Se ei ollut kukaan muu kuin yksi nuorista palvelustytöistä, joiden sinä päivänä tuli vartioida poroja. Jaampa keskeytti opetuksensa ja kuunteli. Silloin kuuli hän selvään huudon: "Gumpe lae botsuin!" susi on porojen kimpussa. Ja jos joku huuto on omansa herättämään Lappalaisen kuolleista, horroksista, pohmelosta ja unesta, niin on se tämä. Niin, pelkäänpä että tunturi-Lappalainen, jos hän vaikka sattuisi olemaan polvillaan alttarin edessä ja olisi ottamaisillaan papin kädestä Ehtoollista, kuitenkin juoksisi tiehensä, jos joku tulisi kirkkoon ja äkkiä parkaisisi hänelle korvaan: "Gumpe lae botsuin."

Jaampa heitti silmän räpäyksessä poron omaan huostaansa ja juoksi kotia kohden. Hänkin huusi: "Jouna, Laagje, gumpe lae botsuin!" Tuskin oli Jaampan huuto kuulunut, kun jo Jouna heitti veitsensä ja Laagje kauhansa ja kaikki naiset sekä koirat syöksivät ulos. Kaikki nyt olivat vireillä, ja sillä aikaa kun miehet kiireimmiten saivat sukset jalkaansa, kertoi tyttö hengästyneenä susilauman äkkiä tulleen heitä vastaan, ja kun yrittivät niitä vastustaa, oli tuo iso susi muiden etunenässä tullut heihin päin hampaat irvissä, jotta he kauhistuksissaan olivat peräytyneet hosuen suksisauvoillaan. Sitten oli hän hiihtänyt telttiä kohden apua huutamaan, sillä välin kuin toinen tyttö, niin hyvin kuin taisi, seurasi porolaumaa.

Jaampa heitti rihlan olallensa ja pisti pari poronkieltä poveensa; hän ei tiennyt, kuinka kauan tämä sudenajo tuli kestämään, mutta kaikissa tapauksissa ei hän päättänyt heretä kahteen eli kolmeen vuorokauteen, sen lupauksen hän teki itselleen. Nyt läksivät kaikki kolme sinne päin, jonne lauma, tytön kertomuksen mukaan, oli paennut. Eipä kauan viipynytkään, ennenkuin huomasivat pääläuman, joka oli keräytynyt yhteen ryhmään, vaan perille päästyään saivat kuulla että susien oli onnistunut hajoittaa pääläumasta satakunta poroa. Nämä olivat paenneet koillista kohden susien edellä, jotka tapansa mukaan kokivat hajoittaa näitäkin vielä enemmän toisistaan, voidakseen kaksitellen karata yhden ainoan poron kimppuun.

Laagje jäi siihen tytön avuksi poroja kotiin ajamaan. Jaampa ja Jouna läksivät susia takaa ajamaan. Pian tulivat he jäljille, joten helposti saattoivat seurata niitä. Noin penikuorman hiihdettyään huomasivat veripilkkuja lumessa, josta näkivät, että isoin susi tässä jo oli saanut hampaihinsa poron,

ja vähän matkaa siitä he löysivätkin poron puoleksi raadeltuna, vaan sudet olivat taas pakosalla. Jaampa tarkasti merkkejä korvissa ja huomasi, että se taaskin oli yksi hänen omista poroistaan, jonka sudet olivat tappaneet, ja vaikka hän jo ennestään oli vihoissaan, niin nyt hän vasta oikein vimmastui.

"Piru vieköön, ellei Jaampa nyt saa sinua kynsiinsä, kirottu verikoira!" huusi hän ja läksi taas seuraamaan suden jälkiä.

Puoli penikuormaa siitä näki hän tuon ison suden ja pienemmän sen seurassa erään järven jäällä, jonka yli ne pyrkivät päästäkseen vuorille toisella rannalla.

Nyt alkoi Jaampa takaa ajoa oikeen toden teolla. Nuolen nopeudella luisui hän rinnettä alas ja rupesi hiihtämään jään poikki. Jouna ei kauemmin jaksanut häntä seurata, vaan alkoi jäädä jällelle: Jaampa sitä vastoin kiiti yhä eteenpäin.

Kun sudet näkivät joutuvansa ahtaalle ja kun juokseminen syvässä lumessa kävi vaivaloiseksi, rupesivat tapansa mukaan, kun heitä ajetaan, oksentamaan ollakseen juoksulle vähän keveämmät, ja Jaampa huomattuaan sen, heitti pois pyssynsä, joka vähän painoi, keventääkseen hänkin kuormaansa. Hän tiesi Jounan, joka seurasi perässä, ottavan sen mukaansa.

Jaampa ei ollut kaukana susista niiden päästessä maalle, vaan ylängöllä ne taasen pääsivät hänestä etenemään. Päästyään uudestaan niiden näkyville, oli pienempi susi eronnut suuresta, kenties se aavisti, ettei ollut hyvä sitä seurata, ja Jaampa seurasikin tietysti tuota suurta.

Taas mentiin alempaan, kiihtyvällä vauhdilla lensivät sukset; susi aikoi taas juosta erään järven poikki, vaan mäessä jäälle laskiessaan oli Jaampalla kymmenen kertaa kovempi vauhti kuin sudella ja hän lähenei sitä lähenemistään. Vihdoin oli hän sen kintereillä, ja kiittäessään sen sivutse mäessä hän tavoitti sitä suksisauvallaan lauteihin, joka on suden arin kohta. Vaan susi olikin vanha kokenut veitikka. Se kääntyi samassa ja väisti iskun tarttumalla sauvaan hampaillaan, jonka vuoksi ei koskaan maksakaan vaivaa lyödä sitä päähän.

Onnettomuudeksi luiskahti Jaampan vasen sukki, kuu hän sutta läimähytti, pajun oksan alle, ja Jaampa laukesi nurin niskoin, niin että hän makasi nenällään lumessa.

Salaman nopeudella syöksi susi hänen hartioihinsa ja repi ja reutoi hänen poronahkaista turkkiaan. Kaikeksi onneksi oli se toki paksu, ja sitä paitsi oli hänellä tämän alla vielä lammasnahkainen turkki, niin että hän kyllä tunsu hampaiden iskun ja kauvan aikaa jälkeempään oli hänellä vielä mustelmia omassa nahassaan, vaan siitä ei hän suurin välittänyt. Hän oli niin viisas, että osasi olla hiljaa niin kauan, kunnes pääsi puukkoonsa käsiksi, kääntyi sitten äkkiä ja iski veitsensä suden olkapäähän, jolloin se taas läksi pakoon.

Eipä Jaampakaan kauvan siekaillut, tuokiossa oli hän taas jaloillaan ja suden jäljissä. Taas mentiin lakean jään poikki ja kilpajuoksu alkoi uudestaan.

Kuu nousi, tähdet tuikkivat, revontulet säihkyivät ja tuhannen tuhannet lumikiteet välkähtelivät ja kimaltelivat. Yö oli valoisa, vaan ei ainoatakaan elävää olentoa kuulunut eikä näkynyt. Kaikki oli hiljaista ja äänetöntä näillä äärettömän lakeilla tunturimailla.

Ainoastaan nämä kaksi, Jaampa ja susi, läähättivät ja juoksivat katselijoita ja todistajojta, pysähtymättä tai huokaamatta, ei tavallista kilpajuoksua, vaan kilpailua elämästä ja kuolemasta.

Kun susi taas pääsi maalle, rupesi se jo väsymään, kenties haava ja veren vuodatuskin olivat sen uuvuttaneet, sillä se ei enää juossut vuorelle päin, vaan läksi kulkemaan pitkin järven rantaan.

Jaampa iloitsi nähdessään verta sen jäljissä ja kokosi viimeiset voimansa sitä saavuttaakseen, mutta hiki vuoti hänestä vielä kovemmin, kuin veri sudesta, ja hänen oli niin kuuma, että hän oikein höyrysi. Silloin kiersi hän yltään tuon raskaan poronahkaisen turkkinsa, viskasi sen lumelle ja riensi nyt eteenpäin lyhyessä alusturkissa. Ilma oli myös tullut kylmemmäksi ja lumen pinta oli käynyt hienoon jäähän. Se teki, että sukki luisui kuin olisi se ollut lasista, vaan samalla jääriite leikkasi suden jalkoja. Vihdoin heitti Jaampa pois lakkinsakin, sekin kävi hänelle liian raskaaksi. Paljain päin ja hajalla hapsin riensi hän ennättääkseen järven päähän yhtä haavaa suden kanssa. Täällä oli kapea rotko, ja kun susi yritti paeta sen kautta, sai se siinä surmansa. Jaampa hiihti ylempänä rinteellä, kun susi oli alempana, ja juuri kun sen hampaat irvissä piti juosta Jaampan sivutse, sai se niin hyvin

tähdätyn iskun Jaampan sauvasta selkäänsä, että se takapuolestaan vaipui lumeen ja jäi rampana siihen istumaan, voimatta paikaltaan hievahtaa.

Jaampa oli voittaja. Hän hengitti muutaman kerran syvään, ja nojaten suksisauvaansa katseli hän voitettua vihollistaan. Säälistä ei tässä ollut puhumistakaan. Päin vastoin, ilkullisella voiton riemulla siitä, että oli katkaissut verivihollisensa selkärangan, puhkesi hänen vihansa kaikellaisiin haukkumasanoihin ja hän lausui: "Jopa vihdoinkin saavutin sinut, ilkeä peto! sinä, joka olet hiipinyt ympäri yöllä, vaan päivällä olet ollut pelkuri muita, paitsi lapsia kohtaan! Siinä nyt istut rampaselkäisenä ja hampaat irvissä, sinä paholainen. Luuletko minun sinua säälivän. Mitä vielä, hyi sinua, joka purit minua selkään! Vaan nyt et tarvitse odottaa kauemmin, eikä kirottu kielesi ole enää poron verta nuoleva. Nyt sen sijaan minun veitseni saa maistaa sydänvertasi. Se kelpasi sinulle, sinä rosvon sikiö, joka kuukausi sitten varastit parhaan poroni! Niin, se olit sinä, siitä ei ole apua, että noin mulkoilet silmilläsi, sinäpä se olit, sanon minä, taikka isäsi, taikka äitisi, taikka veljesi, taikka sisaresi, taikka joku muu tuota kirottua sukuasi. Nyt sinun pitää kuoleman, kuuletko konna, lurjus, verikoira! Tuossa – tuossa saat veitsen," ja kuni salaman leimaus syöksee veitsi suden sydämeen. Kuoliaana susi kaatuu selälleen.

Jaampa nylki suden, heitti nahan turkin kauluksen tavoin hartioilleen ja läksi paluu matkalle. Puolen penikuormaa kulettuaan kohtasi hän Jounan, joka toi hänen pyssynsä, turkkinsa ja lakkinsa.

He läksivät kulkemaan oikotietä, ja puolen päivän tienoissa he saapuivat kotiin. Jaampa ei ryhtynyt laveammin kertomaan retkestään, vaan hänen suunsa työskenteli sitä ahkerammin lihapadan tyhjentämisessä, joka juuri oli otettu tulelta. Se hänen kumminkin täytyi kertoa, että susi oli repinyt hänen turkkinsa, kun yksi tytöistä ryhtyi sitä korjaamaan. Jouna sitä vastoin söi ja puhua jupakoitsi kilvan, ja häneltä nyt tarkemmin saatiin kuulla retken erityistapaukset.

III

Lapsi ja Lappalainen

Muutamia päiviä susijahdin jälkeen päätettiin, että Laagjen ja Jaampan tulisi lähteä kumpikin eri suunnalle etsimään kadonneita poroja. Semmoisia retkiä kylästä kylään tehdään usein ja niitä pidetään osaksi melkein huviretkinä, etenkin jos asianomainen on palvelija eikä itse vahingon kärsinyt, samalla tapaa kuin rengit etelämmässä varsin mielellään lähtevät vuoristoon hevosia etsimään, jolloin saavat tilaisuutta käydäkseen majasta majaan vuoristossa. Semmoinen retki antaa Lappalaiselle aihetta käydä tapaamassa sukulaisia ja tuttavii eli vieraita, tiedustamaan eli kertomaan uutisia, tahi juttelemaan tuosta loppumattomasta aineesta, jota poro, poron hoito, poron taudit y.m. tarjoavat paimentolaiselle.

Pian saapui Laagje erään lähimpänä asuvan tunturi-Lappalaisen luo, joka oli hänelle vähä sukuakin, ja tiedusteli kadonneita porojaan. Naapuri kertoi, että eräänä päivänä oli kaukana lumikentällä nähty musta liikkuva esine. Se läheni lähenemistään ja suureni suurenemistaan, ja vihdoin huomattiin että se oli porolauma. Helposti saattoi nähdä, että susi oli ollut liikkeellä jossakussa paikassa ja että eläimet nyt olivat pakolaisia voitetusta armeijasta. Kun nuo pelonalaiset eläimet olivat huomanneet vieraan lauman, juoksivat ne sitä kohden ja kaatuivat uupuneina tiheimpään parveen. Jos semmoisissa tapauksissa pakeneva eläin saapuu ystäviin tahi sukulaisiin, on se pelastettu. Merkeistä kuvissa tunnetaan sen isäntä, jonka luona susi siis on käynyt vieraisilla, ja eläintä hoidetaan, kunnes omistaja saapuu.

Vaan jos se saapuu varkaan käsiin, niinkuin usein sattuu, niin ei tämä ole sutta hurskaampi. Hän tappaa sen, piilottaa ja syöpi suuhunsa, tahi panee sen korviin oman merkkinsä ja muuttaa pois semmoiseen paikkaan, jossa ei häntä helposti keksitä.

Jaampa läksi porolla ajamaan etelää kohden Koutokeinon päin, jossa pahimmat poronvargaat asuivat. Hänellä oli oikea indiaanin terävyys ja kekseliäisyys tekemään kaikellaisia huomioita ja johtopäätöksiä, samalla kun hän jutteli asianomaisen kanssa aivan toisista asioista, kuin kadonneesta tahi varastetusta porosta. Nahan väristä ja ulos viskatuista sorkista tunsu hän paikalla, oliko eläin kuulunut isännän tai hänen omaan karjaansa.

Jaampa ei ollut maininnut mitään siitä, kuinka pian hän palaisi kotiin, Laagje sitävastoin, joka kulki hiihtämällä, oli luvannut olevansa kotona ennen joulua. Hän kääntyi siis kotimatkalta, löydettyään osan poroistaan ja tehtyään sukulaistensa kanssa semmoisen sopimuksen, että he tuonemmaksi pitäisivät niitä huostassaan.

Siten tapahtui, että hän hämärässä joulunaattona sattui kulkemaan pitkin samaa virtaa, jossa tuo kauhea onnettomuus oli kohdannut kauppiaan lasta ja sen vanhempia.

Laagjen tarkoitus oli saapua kotiin iltapuolella viettääkseen jouluiltaa yhdessä perheväkensä seurassa. Kulkiessaan näki hän monessa kohden rannalla suden jälkiä, vaan hän ei osannut aavistaakaan petojen olevan niin lähellä, ennenkuin hänen koiransa, "Tshjabo", joka juoksi edellä, yht'äkkiä päästi hätähuudon, sillä kaksi sutta oli hyökännyt koiran kimppuun ja tuokiossa repivät sen palasiksi. Sudet pötkivät pakoon saaliinensa, ja kun Laagje ehti paikalle, ei ollut koirasta muuta jäljellä kuin muutamia veri pilkkuja lumessa.

Tässä näin seisoessaan, luuli hän kuulevansa ikäänkuin heikkoa lapsen itkua virrasta päin vähän kauempana. Eihän se vaan liene "apparashj" eli "hylkylapsi", ajatteli Laagje itsekseen. "Jumala tiesi, kuka lienee salaisuudessa synnyttänyt lapsen, joka nyt rukoilee kristillistä kastetta!"

Lappalaisilla on nimittäin yleinen taika-usko, että kun joku poloinen tyttö, kenties lemmittynsä uskottomuudesta, joka ensin on luvannut naida hänet, epätoivossaan menee ja "synnyttää erämaassa",

kuten lapinkielellä mainitaan, niin lapsi elää, tehtiinpä hänelle mitä tahansa, itkee ja huutaa ohitse kulkeville, vieläpä mainitsee onnettoman äitinsä nimen, jos joku sitä kysyy. Tämä taikausko, joka lienee pahan omantunnon synnyttämä, pidättää ehkä monenkin onnettoman naisen rikoksesta, jota on paljon helpompi tehdä ja salata näissä autoissa ja asumattomissa seuduissa, kuin enemmän asutuissa seuduissa. Kansan taru kertoo, että lapsi ei herkeä itkemästä ja huutamasta: äiti, äiti! ennenkuin se on nimittänyt murhaajansa ja sille sitten on huudettu joku kristitty nimi ristimänimeksi.

Senpä vuoksi kerrotaan myös, että on löydetty lapsia, joilta kieli on ollut poikki leikattuna. Onneton äiti on silloin tehnyt tämän hirmutyön siinä uskossa, ett'ei lapsi silloin voisi huutaa hänen nimeään, ja hän itse siis välttäisi kaikki epäluulot.

Kulkiessaan ylöspäin virtaa myöten näki Laagje jotakin tummaa eräällä jääkappaleella, vähän matkaa rannasta, ja hänestä tuntui, niin uskomattomalta kuin näyttikin, ikäänkuin ääni olisi tullut sieltä. "Tuo onneton on heittänyt lapsen virtaan", ajatteli hän itsekseen ja joudutti kulkuaan päästäkseen pois tältä synkältä seudulta, vakuutettuna siitä, että tässä oli rikos tehty ja että huutaja oli tuommoinen hylkylapsi.

Mutta taasen kuului tuo heikko ääni niin selvään ja surkeasti valittaen, että tuska ja sääliväisyys tunki hänen sydämeensä; hän tunsu itsensäkin niin onnettomaksi, sillä hänellä ei ollut lapsia. Hän oli tosin ottanut sisarensa nuorimman lapsen, nelivuotisen pojan nimeltä Mellet, ottopojakseen, vaan eihän se kuitenkaan ollut hänen lapsensa.

Hän pysähtyi siis jälleen, katseli taakseen ja kuunteli.

"Laupiaan Jumalan nimessä", huudahti hän, "eihän se toki liene mikään elävä lapsi?"

Paikalla riensi hän takaisin, heitti suopunkinsa jääkappaleelle ja veti sen luokseen. Hämmästyneenä tarttui hän kätkeyeen, tempasi nahat irti, ja mitä näki hän? Mitä ihanimmat lapsen kasvot kyynelten vallassa; tuo pieni olento ojensi heikot kylmästä siniset kätösensä häntä kohden.

Laagje oli tästä odottamattomasta näystä melkein kadottaa järkensä.

Se ei ollut mikään hylkylapsi, se oli todellisesti elävä pienokainen, joka lepäsi kätkeyessä. Laagjen ensimmäisenä ajatuksena oli: "mitä Herran nimessä hänen nyt piti tekemän pelastaakseen tuon lapsiraukan hengen".

Ensin rupesi hän huutamaan ja huhuilemaan kuullakseen, eikö siellä olisi ihmisiä läheisyydessä. Vaan vastausta ei kuulunut synkässä aamu-yössä. Silloin hän sieppasi kätkeyeen syliinsä ja läksi hiihtämään. Mutta ei sekään tahtonut käydä päinsä, se rupesi käymään tukalaksi ja vaivaloiseksi hiihtäessä.

Hän laskeusi polvilleen kätkeyeen viereen, otti vapisevin käsin lapsen siitä ja piti sitä sylissänsä, sivalsi sitten veitsensä ja leikkasi niin suuren läven turkkiinsa ja alusjakuunsa, jotta saattoi kätkeä tuon puolialastoman lapsen poveensa. Siellä oli sen hyvä olla, paljoa lämpimämpi kuin kätkeyessä, eikä estänyt hänen liikunnoitaan.

Sitten riensi hän taas eteenpäin, ehtiäkseen kotiin niin pian kuin mahdollista; sillä lämmintä ja suojaa oli vanhassa povessaan yllin kyllin, vaan ei ravintoa pikku lapselle, joka kenties jo oli nähnyt nälkää niin kauan, että se saattoi kuolla, ennenkuin hän pääsisi kotiin vaimonsa luo ja hankkisi sille poron maitoa ja ydinrasvaa, jolla Lappalaiset usein ruokkivat lapsiaan. Tämä pelko se kiihdytti hänen kulkuaan, ikäänkuin näkymättömät hengen olisivat olleet hänen kantapäillään ja tahtoneet ryöstää häneltä lapsen.

Laagje ei milloinkaan ollut niin ponnistanut voimiaan, kuin sinä aamuna. Vuoret ja laaksot samosi hän eteenpäin vähääkään pysähtymättä. Hänellä oli vielä penikuorman vaiheilla kotiinsa, vaan pian hän saapui ylänkömaille, joten matka kävi nopeammin, ja huimaavassa vauhdissa hiihti hän alaspäin pitkäkaltevia tunturin rinteitä myöten.

Yht'akkiä hän pysähtyi. Lapsi oli niin hiljaa, jotta hän jo pelkäsi sen kuolleen. Varovaisesti hän pisti käden poveensa ja tarttui lapsen kätöseen. "Jumalan kiitos!" huudahti hän, huomattessaan sen olevan lämpöisen. Sitten taas eteenpäin.

Pian hän jo näki kotansa ja porolaumansa, joka lepäsi niiden ympärillä. Elukat hypähtivät ylös nähdessään hänen tulevan semmoista kyytiä, ja koirat juoksivat haukkuen kodista, vaan pian tunsivat he isäntänsä jälleen ja hyppelivät häntäänsä huilutellen hänen ympärillään, ikäänkuin anteeksi anoen erhetystään. Sitten tulivat emäntä ja palkolliset ulos.

"Jumalan rauha ja hyvää päivää!" lausui Laagje. "Lähdeppäs nyt eukkoseni telttiin, hanki lämmintä maitoa ja olkaamme sitten kahden kesken!"

Vaimo teki niin, luullen miehensä sairastuneen.

"Mikä sinun on, Laagje, oletko sairas?" kysyi vaimo.

"En ole, vaan tuleppas tänne, vaimo," puhui Laagje, tultuaan kotaan, "tuleppas tänne, niin saat nähdä jotakin erinomaista täällä povessani".

"Hyvä Jumala, lapsi", huudahti emäntä, kun Laagje veti pienokaisen esiin, "elävä lapsi, ihana lapsi, pieni tyttö, oikea enkeli! Hyvä Jumala, kenen lapsi se on?"

"Sitä en tiedä, olen sen löytänyt!"

"Löytänekö?"

"Niin, lumesta!"

"Lumesta?"

"Niin, se tahtoo sanoa, ei se ollut lumesta, se oli eräältä jääkappaleelta virrassa Ison-kosken luona, luulin sen ensi alussa hylkylapseksi, se itki niin haikeasti".

"Ja melkein alastonna pakkasessa?"

"Eipä niinkään, se oli kätkeyessä, sillä oli kauniit vaatteet yllään ja se oli huolellisesti peitetty, vaan minä heitin kätkeyeen sinne ja riensin kotiin lapsi povessani."

"Kenenkähän ihmisen tuo lapsi lienee? Etkö nähnyt eli kuullut ketään?"

"En, oli vielä pimeä, en nähnyt enkä kuullut mitään muuta kuin Tshjabon kuolon huudon, jonka kaksi sutta repi palasiksi".

Lapselle annettiin nyt maitoa ja ydinrasvaa, sitä lämmitettiin ja pian se nukahti vaimon syliin. Äiti parka, hänen olisi pitänyt näkemän tämän, tyhjän kätkeyeen ja veripilkkujen asemesta lumessa!

Laagje syötyään hänkin istui vaimonsa viereen. Molemmat katselivat nukkuvata lasta ja tarkastelivat sen vaatteita. Ei ollut minkäänlaista merkkiä huomattavissa ja vaatteet olivat tavallista lappalaista kuosia.

"Sinä heitit kätkeyeen sinne", lausui emäntä, "ehkä siinä olisi ollut joitakuita esineitä, jotka olisivat ilmaisseet sen syntyperää".

"Minä käyn hakemassa sen huomenna", vastasi Laagje, "eihän sinullakaan ole kätkeyttä".

"Jos saisimme pitää lapsen omanamme; katsoppas, kuinka kaunis se on!"

"Niin, jos voisimme! Mutta kaikissa tapauksissa saamme pitää sen ensi aluksi, ja ellei lasta tiedusteta, on se minun. Ehkäpä se mielivaltaisesti on hyljätty. Minä olen kaikissa tapauksissa sen löytänyt ja pelastanut, jota paitsi se varmaan olisi ollut kuoleman oma. Niinkuin Vapahtajakin syntyi joulu-yönä, niin lienee tämäkin lapsi lahjoitettu meille tänään".

"Mutta mitä me sanomme palvelijoillemme ja muille ihmisille?"

"Niin, meidän täytyy sanoa, että se on kasvatti, jonka minä olen tuonut mukaan ja jonka me olemme ottaneet omaksemme, ja nyt on meillä kaksi, Mellet ja tämä pienokainen, jotka voivat leikkiä yhdessä".

"Mutta onkohan se kastettu?"

Niin, sitäpä ei kukaan voinut sanoa. Mutta kaksi kertaa on parempi kuin ei kertaakaan, ajatteli Lappalainen, ja sitten kuin palkollisille oli kerrottu, että Laagje eräältä sairaalta sukulaiseltaan oli ottanut itselleen kasvattityttären, läksi hän vaimoneen Koutokeinoon.

Papin kanssa pian tultiin selville. Laagje sanoi pitkittä puheita lapsen omakseen ja kasteessa sille pantiin nimeksi Laila.

Heidän palattuaan kestettiin palkollisia parhaalla ruoalla ja juomalla, mitä talossa löytyi, sen johdosta, että Lailalle oli vanhan tavan mukaan annettava kummilahja jommoisen myös Mellet oli saanut silloin, kun hän otettiin talon lapseksi.

Lukuisasta porokarjasta valitsi Jaampa kymmenen nuorta emää vasikkoinen, ja näiden korviin leikattiin nyt erityinen merkki, jotta niitä voisi erottaa vanhempien ja muiden poroista. Sitä merkkiä kutsuttiin tästä lähtien "Lailan merkiksi".

Tämmöistä merkkiä käytettiin vanhaan aikaan myös "puumerkinä" eli omaisuuden merkinä, jolla kukin lapselle kuuluva kappale merkittiin. Täysi-ikäisinä käyttivät asianomaiset sitä myös allekirjoituksena, eli kirjoittivat sen kirjallisten sitoumuksien alle, josta seurasi sama laillinen velvollisuus, kuin nimen kirjoituksesta meidän aikana. Tavallisesti ei lapsi saanut vanhemmiltaan ristimälahjaksi useampia kuin yhden poron, mutta tuo rikas Laagje lahjoitti kumpaisellekin, Mellet'ille ja Lailalle, kymmenen nuorta emää, joten saattoivat olla hyvässä toivossa, että he täysikasvuisina tulisivat olemaan hyvin rikkaat, kun sitä paitsi saisivat suuren perinnön. Ristiäisissä lahjoitettuja poroja ja niiden jälkeisiä, vaikka ne lisääntyisivät kuinka suuresti, ei koskaan lueta perintöön kuuluvaksi, vaan on se lapsen erityinen omaisuus. Ennen muinoin sai lapsi myös usein poron kummin lahjaksi, ja sen, joka ensin keksi ja näytti lapsen ensimmäisen hampaan, tuli aina lahjottaa sille poro. Sitä kutsuttiin "hammasporoksi", ja tapa lienee tullut Norjalaisilta, joilla, niinkuin tunnettiin, oli tapana antaa samanlainen lahja, nimeltä "hammaslahja".

IV

Suomalaisia

Poro. Majanmuutto. Poikiminen

Heti joulun jälkeen Laagje purki kotansa ja muutti laumoineen etelämmäs Hettajärven rannalle, joka kuuluu Suomen Lappiin.

Siihen aikaan ei ollut, niinkuin nyt, kielletty muuttamasta rajan yli, vaan Norjan Lappalaiset oleskelivat suuren osan talvea Venäjän Lapissa, jossa löytyi runsaasti jäkälää ja suojaa metsissä, ja Venäjän tahi Suomen Lappalaiset yhdessä Norjalaisten kanssa taasen kesällä oleskelivat Norjan rannikoilla.

Tästä oli etua molemmin puolin eikä kellekkään vahinkoa. Maanlaadun vaihettelevaisuus ja toisiensa talvi- ja kesälaitumien käyttäminen oli yhtä välttämätön paimentolaisille molemmin puolin rajaa, kuin Norjan talonpojalle on vuorotellen pitää karjaansa talvella suojuksissa ja kesällä vuoristossa. Joutuisivatpa talonpoikamme² kovaan pulaan, jos saisivat käskyn, joko asua vuoristossa vuoden umpeensa, tahi elättää karjaansa aina kotona.

Oleskellessaan Suomen puolella tuli Laagje usein yhteen Suomalaisien kanssa, ja seurauksena tästä oli, että sekä hän että hänen palvelijansa ymmärsivät ja puhuivat tuota lähisukuista suomenkieltä melkein yhtä hyvin kuin omaa kieltänsäkin. Usein sattui myös, että hänen luoksensa tuli Suomalaisia, jotka olivat matkalla Suomesta Norjan Lappiin.

Niinkuin tunnettu on, on ollut ja tulee edelleen olemaan alituinen kansanvaellus vähin erin pohjois-Suomesta Ruijaan. Nuo siirtolaiset kulkevat Pohjan lahdelta halki Lapinmaan Kittilään, jossa he jakautuvat siten, että muutamat menevät Varangeriin, toiset Alteniin. He kulkevat siis samaa tietä, jota, niinkuin muutamat historioitsijat otaksuvat, osa pohjan kansoista seurasi siirtyessään Suomesta. Tämä siirtyminen, jonka kautta Ruija eli Norjan pohjoisin osa hajanaisesti on tullut asutuksi pohjoisesta aina alas Saltenin kihlakuntaan asti, ei muuten ole kovin vanha. Iso Pohjan sota eli "Isoviha" oli varsinainen alkusyy tähän.

Niinä kymmenenä vuotena, kun Suomi Viipurin antaumisen (1711) ja Isonkyrön tappelun jälkeen oli Venäjän ja sen raakojen sotajoukkojen vallassa, huokasi tämä maa raskaamman kuorman alla, kuin mitä mikään euroopalainen maa melkein koskaan on saanut kärsiä. Kreivi Armfelt kertoo eräässä kirjeessä tästä asiasta seuraavasti:

"Kaikkialla, jossa Venäläiset ovat kulkeneet, sekä ennen että jälkeen Viipurin valloitusta, ovat he polttaneet ja häväisseet, murhanneet ja rääkänneet syyttömiä asujamia. Yksin Uudenkirkon pitäjässä ovat he lyöneet kuoliaaksi neljäkymmentä henkeä yhdessä huoneessa ja jättäneet elämään ainoastaan erään kuuden viikon vanhan lapsen, niinkuin ylimalkaan tuskin ainoatakaan taloa löytyy, jossa eivät olisi murhanneet muutamia viattomia asujamia tahi kiduttaneet heitä sitomalla heitä kiini pitkään tankoon ja sitten paahtaneet heitä tulella, jonka ovat virittäneet, ja olen itse nähnyt 5-6 semmoista tulisijaa. Sitä paitsi ovat muutamista paikoista vieneet pois lukemattomia viattomia lapsia, ja, jonka mainitseminen jo herättää inhoa, syöneet useampia, jonka etenkin Ilvesten kylä voi todistaa, koska kolme Kalmukkia, jotka sinne olivat tulleet, toivat mukanaan reissään kolme tapettua lasta, kaksi tyttöä ja yhden pojan, jotka he samassa kylässä vähitellen keittivät ja söivät." "Usein", niin lausuu eräs toinen kirjailija, "pakoitti hätä ihmisiä siihen aikaan luonnottomiin ja julmiin toimiin.

---

² Tämän kirjan tekijä on Norjalainen. Suoment. muist.

Eräs äiti oli nälällä pakoitettu käyttämään kahden kuolleen lapsensa ruumiit ravinnoksi itselleen ja toisille lapsilleen. Eräs toinen möi suolaleiviskästä lapsensa muutamalle venäläiselle upsierille".

Ihmekö siis, että jokainen pakeni, ken paeta voi ja mihin vaan sattui pääsemään, etenkin Ruotsiin, vaan myöskin halki Lapinmaan Ruijan rannikoille. Tämä tapahtui niin suuressa määrässä, että Suomen väestö tästä ja siitä syystä, että paljon vietiin vankeina Venäjälle, näinä vuosina supistui 200,000 henkeen.

Myöhään eräänä iltana lähetti Laagje tavan mukaan kaksi palvelijataan, joiden vuoro nyt oli ensimmäisen yövartion ajan vartioida poroja. He huusivat nimeltä niitä koiria, jotka paraiten heitä tottelivat, jolloin nämä paikalla tulivat esiin sopestaan ja seurasivat palvelijoita, sillä välin kuin toiset koirat jäivät rauhallisesti makaamaan. Vaan juuri kuin kotonaolijat olivat levolle menemäisillään, hypähtivät kotiin jääneet koirat äkkiä ulos teltin ovesta ja rupesivat haukkumaan jotakin ulkopuolella. Laagje riensi nyt ulos ja huomasi vähän matkaa teltistä kaksi muukalaista, joiden ympärillä koirat haukkuivat. Laagje kutsui koirat luokseen, jolloin vieraat, mies ja vaimo, jolla oli lapsi selässään, lähestyivät ja tervehtivät.

"Hyvää iltaa!" kuului nyt mies mainitsevan tuolla vähän pitkäveteisellä suomenkielellä, johon Laagje tavanmukaisesti vastasi:

"Jumal'antakoon!"

Se oli siis hiljan nainut suomalainen pariskunta, joka oli matkalla Ruijaan. He rukoilivat yösijaa, ja koska Lappalainen ylimalkaan osoittaa vieraanvaraisuutta, osoitti Laagjekin sitä yhtä suuressa määrässä. Hän kutsui siis vieraat telttiin, jossa enemmän puita lisättiin takkaan ja padallinen poronlihaa pantiin kiehumaan. Lapsi, noin parin vuoden ikäinen tyttönen, päästettiin ulos pussista, jossa hän oli istunut äitinsä selässä, ja vieraille levitettiin mukavasti kaksi poron taljaa nuotion viereen. Pian olivat teltin asukkaat mitä innokkaimmassa keskustelussa, uutisia kyseltiin ja uutisia kerrottiin.

Mellet ja Lailakin olivat pian jalkeilla ja unhottivat unen nähdessään tuon pikku Suomalaisen. He saivat hänen seuraansa, ja kun ruoka oli valmis, yhdistyi Jaampakin lapsien seuraan tuoden vadillisen lientä ja lihaa mukanaan, ja nytkös siinä sotkettiin sekaisin suomea ja lapinkieltä, jotta Jaampan aina väliin täytyi toimittaa tulkin virkaa.

Suomalainen kertoi, että pohjois-Suomea edellisenä syksynä oli kohdannut kova katovuosi. Ohra oli paleltunut jo syyskuun alussa, ja koko pohjois-Suomessa ei löytynyt sitä taloa jossa ei syöty pettuleipää, jossa ainoastaan kolmas osa oli ruisjauhoja. Hän ynnä vaimonsa olivat siis päättäneet kulkea suksilla koko tuon pitkän matkan ylös Ruijaan hankkiakseen siellä elatustaan kalastamisella; antoihan meri toki sen verran ruokaa, ett'ei joka päivä tarvinnut nälkää kärsiä.

Laagjen ja vieraan keskustelu kääntyi vähitellen poroon, sen luonteesen ja omaisuuksiin.

Niin kuin tunnemme, pudottaa poro, sekä uros että naaras, sarvensa kerran vuodessa. Härkä pudottaa sarvensa marraskuun keskivaiheilla. Naarasporo pudottaa sarvensa toukokuussa, noin 10-12 päivää kantamisen jälkeen. Poron sarvet saavat taasen täyden suuruutensa elokuun loppupuolella. Härän sarvet joutuvat täyteen mittaansa seitsemässä vuodessa, naaraan neljässä. Haarukoiden ja nystyröiden lukumäärä härän sarvissa voi nousta kuuteen kymmeneen ja niiden paino 36 naulaan.

Tunnettu on vieläkin, että monella eläimellä nähtävästi on jonkunmoinen aavistus omasta ulkomuodostaan. Se näkyy jo siitäkin, että esim. riikinkukko, teiri ja metso pöyhistelevät pyrstösulkiaan, suokukko kaulahöyheniään j.n.e. Kerrotaan myös kirjavan koiran ensiksi nuolevan ja puhdistavan valkoisia pilkkujaan. Se ainakin on varmaa, että poro usein ylpeydellä ja mielihyvällä katselee suuria monihaaraisia sarviaan.

Vaan että eläimellä myöskin voisi olla vaikutus ulkomuotoonsa eli että se omin neuvoin voisi vaikuttaa siihen, että joku osa sen ruumiista kasvaessaan muodostuisi semmoiseksi tahi tämmöiseksi, sitä ei tietääksemme ole tähän asti voitu toteen näyttää.

Lappalaiset väittävät kuitenkin kiven kovaan, että näin on poron ja sen sarvien laita. Niiden muoto ei ole itsetyinen, kertovat he, tahi ne eivät haaraannu ilman että eläin itse auttaa tahi toimii siihen. Se on saanut omituisen kuvauksen kielessäkin ja kuuluu: "Tshjorvides dakkat", muodostaa

sarviensa, ja sen johdosta he, siis myöskin Laagje, väittävät, että porolla joutohetkillään on paljon työtä ja huolta.

"Miten se sitten menettelee?" kysyi Suomalainen.

"Se tekee sen takajaloillaan," selitti Laagje, "se taivuttaa sorkkansa taaksepäin ja nilkkaluullaan osaksi hankaa pehmeätä, esiin kasvanutta sarvimukuraa, kunnes se tulee helläksi ja hiukan kosteaksi siltä kohdalta, josta poro tahtoo kasvattaa haarukan. Sarviaine on, niinkuin tiedät, sienimäinen ja pehmeä kuin koivunkänsä, ja heti kun keväällä on sarveen ilmestynyt pieni nystyrä, alkaa poro takajalallaan hangata sitä, saadakseen sen haaraantumaa mielensä mukaan."

"Eihän toki," tuumasi Suomalainen, "että poro jalallaan kaapii ja hankaa sarveaan, ei tule siitä että se tahtoo siihen paikkaan haarukan, vaan yksinkertaisesti siitä syystä, että se paikka kihelmöi, josta luonnon järjestyksen mukaan haara itsestään puhkeaa esiin."

"Eipä niinkään," vastasi Laagje, "asian laita ei ole aivan niin. Tarkastappas ensin silmän asemaa ja sarvien haarukoita. Poro näkee joko oikealla eli vasemmalla silmällään kaikki sarvien haarukat, vaikka niitä olisi 20-30 kummassakin sarvessa. Miksi ei muutamia haarukoita vois kasvaa niin, ett'ei eläin niitä voisi nähdä, jos se yksistään olisi sattumuksen nojassa tahi että haarukat kasvaisivat ilman minkäänlaista myötävaikutusta eläimen puolelta? Eihän sen tarvitsekaan nähdä sitä paikkaa joka kihelmöi, tunteminen on riittävä paikan löytämiseen. Mutta jos tarkastat poroa kun se 'muodostaa sarviaan', niin huomaat heti, että se tuossa toimessaan lakkaamatta katselee ja tutkii silmällään, kasvavatko sarvet kauniiksi ja säännöllisiksi. Toisilla eläimillä, joilla on toisenlaiset sarvet, jotka eivät putoa ja joiden muodostumiseen eläin ei vaikuta mitään, niinkuin esim. härkä, vuohi, metsäkauris j.n.e, kasvavat sarvet usein niin ett'ei eläin voi niitä nähdä."

"Otappas joskus tarkastaaksesi poroa", jatkoi Laagje, "jolla koko vuosi on tehty kovaa työtä, joten se siis on laiha ja väsynyt eikä jaksa ahkerasti hoitaa sarviaan niiden kasvaessa. Sinä vuonna se saa muodottomat, kömpelömäiset ja hyvin harvahaaraiset sarvet. Vaan annappas sen seuraavana vuonna olla rauhassa, anna sen levätä ja käyttää aikaansa mielensä mukaan, niin saat nähdä, kuinka innokas se on saadakseen itselleen kauniit sarvet, kuinka se tuon tuostakin katselee niitä ja kaapii ja raapii milloin toista milloin toista sarvea, saadakseen mielimänsä haarukan siihen kasvamaan, kunnes se 2-3 kuukauden kuluttua on saanut sarvensa sen muotoisiksi ja niin monihaaraisiksi, kuin sillä ikäänsä ja kokoonsa katsoen tavallisesti on."

"Mutta", arveli Suomalainen, "tämänhän oi aivan yksinkertaisesti selittää siitä sangen luonnollisesta syystä, että laihan ja ajetun poron sarvet eivät luonnollisesti saata kasvaa yhtä rehevästi, kuin terveen, raittin ja hyvin ruokitun poron."

"E-ei", intti Laagje, "ei sitä aivan niin voi selittää. Tarkastappas poroa, jonka toinen silmä on viallinen, joten se ei voi nähdä sarviaan sillä puolella, eli jolla on viallinen takajalka, että se vähän taikka ei ollenkaan voi sitä käyttää. Nytpä huomaat, että sille puolelle, jolta se on sokea tahi takajalastaan viallinen, myöskin kasvaa kömpelö, ruma ja melkein haaraton sarvi. Se kyllä hapuelee tuollakin puolellaan tahi menee jonkun puun juurelle, jos sen takajalka on viallinen, ja hankaa sarveaan puun oksaa vasten, vaan se ei läheskään tule niin kehittyneeksi, kuin toisella puolella, jossa se voi tarkastaa sarven kasvua. Sen vuoksi tunteeikin poro sarviensa pituuden, leveyden ja korkeuden niin erinomaisen hyvin, että se voi kiittää metsän läpi ja juosta puolen tuuman etäisyydellä puista ja oksista satuttamatta sarviaan, niinkuin se myöskin erinomaisella varmuudella voi puskea vastustajansa sarvia ja väistää omiansa.

"Tätä sarviensa hoitamista toimittaa poro syötyään kyllältä ja laskeutuessaan levolle. Paras todistus siitä, että säikähtynyt eläin rauhoittuu tahi, jos eläin on kesy, lakkaa ihmisiä pelkäämästä, on se, että se alkaa hieroa ja hangata sarviaan takajaloillaan. Vasikat tekevät samoin ensikerran sarvia saadessaan, ja tuota nähdessämme meitä huvittaa. 'Katsoppas vasikkaa, nyt se rupee sarviaan tekemään', on meillä silloin tapana lausua".

"Voipi olla, että poro hankaamalla ja kaapimalla sarviaan auttaa niiden kasvamista", tuumaili Suomalainen, "vaan kukaan ei voi saada minua uskomaan että poro tämän tietää tahi että se ehdolla

ja tahdolla muodostaa ne niin eikä toisin, juurikuin ihminen, joka kähäröitsee hiuksensa. Sinä ehkä luulet, että poro myöskin tietää sarvihaarukkainsa lukumäärän?"

"Sitä se ei tosin tiedä", myönsi Laagje, "mutta siitä olen varma että se ehdollansa, tarkoituksen mukaisesti muodostaa sarviansa, ja sen tiedän myös, että jos kädelläni kaapisin ja raapisin jotakin kohtaa poron sarvesta, niin kasvaisi siihenkin haarukka, ja hauskaa olisi nähdä, kuinka kiire sille tulisi saadakseen samallaisen haarukan kasvamaan toiseenkin sarveen. Jotakin vastaavata on siinä, että puun kylkeen kasvaa pahka, jos sitä vahingoittaa kuoren alta".

"Jos niin on poron laita", sanoi Suomalainen, "niin on asia sama hirvelläkin, vaan tiedämmehän, että tälle elävälle kasvaa haarukka lisää vuosittain, vaikk'ei se sitä tahtoisikaan".

"Mutta toisin on poron laita", vastasi Laagje. "Sen sarvihaarukkain lukumäärä ei missään suhteessa riipu sen iästä. Haarukkain lukumäärä kasvaa seitsemän vuotta, mutta vähenee siitä lähtien, osaksi siitä syystä, ett'ei porolla vanhempana ole yhtä hyvä sarven kasvu kuin ennen, osaksi siitäkin syystä, ett'ei se luultavasti pidä niin paljon huolta ulkomuodostaan kuin nuoruudessaan."

Pakinata kesti myöhään yöhön, joten heidän täytyi mennä levolle pääsemättä mihinkään yksimieliseen päätökseen. Seuraavana aamuna läksi Suomalainen taas edelleen kulkemaan.

Kevätpuolella, noin pääsiäisen aikaan, alkaa tunturi-Lappalainen vaeltaa rannikolle päin jotenkin lyhyillä päivämatkoilla, usein hän ei kulje enempää kuin penikuorman päiväänsä. Hänellä on pitkä matka, usein 15-20 penikuormaa, ennenkuin hän pääsee kesäkentilleen, eikä pitkää matkaa kovaa kuljeta. Hänen täytyy kuljettaa mukanaan teltsinsä, teltipuunsa, padat, kattilat, vaatteet j.n.e., paitsi sitä lapset, koiran pennut, vieläpä toisinaan sairaitakin. Rekikelin aikana käy kaikki helposti, mutta kun se on ohitse ja kaikki on ihmisten ja porojen kannettava, silloin matka on hidas ja vaivaloinen. Pahin seikka on, kun joku sairastuu tahi ei jaksa käydä joko vanhuudesta tahi muusta syystä. Tuota sairasta ei jaksa kantaa niin pitkää matkaa, ja silloin ei ole muuta neuvoa, kuin että hän, olipa kuka tahansa, kenties jonkun isä eli äiti, jätetään johonkin kurjaan hökkeliin varustettuna ruoalla elämänsä ylläpitämiseksi, ja tullaan häntä sitten noutamaan, ellei hän sitä ennen ole jo kuollut yksinäisyydessään. Monet raskaat jäähyväiset on isän tahi äidin täytynyt sanoa lapsilleen semmoisella autiolla seudulla, näkemättä heitä enää milloinkaan. Niiden, jotka voivat käydä, täytyy seurata porolaumaa, ja on heillä kyllin tekemistä sen hoitamisessa. Ani harvalla on niin paljon väkeä ja varallisuutta, että hänen kannattaa jättää jonkun sairasta hoitamaan. Mutta vanhemmat eivät pidä tätä tunturille yksikseen jättämistä minkäänlaisena kovuutena tahi kiittämättömyytenä lapsien puolelta. Se on surullinen välttämättömyys ja kohtalo, joka ennen ehkä on tullut heidän vanhempiansa osaksi.

Laagje läksi myös tavalliseen aikaan liikkeelle laumoineen, palvelijoineen ja vaimoineen. Mukana oli myös Mellet ja pikku Laila, joka nyt oli tullut lisäksi. Laagje aikoi kulkea alas Altenin pitäjään, yli Alteidenin tunturin Jokelvuonon kaukaisimpien niemiä rannikoille.

Pikku Lailaa täytyi luonnollisesti usein kantaa, ja tavallisesti oli tuo tuima Jaampa se, joka kantoi häntä nahkasäkissä selässään, joten tyttö, jos tahtoi, saattoi pitää kiini hänen pitkästä tukastaan. Kaikissa tapauksissa uskottiin Laila Jaampan huostaan, kun oli kulkeminen vaarallisia teitä, niinkuin esim. jääkylmien, vaarallisten jokien poikki.

Lailasta ja Jaampasta oli nimittäin, vaikka se kuuluu vähän kummalta, tullut erinomaisen hyvät ystävät. Alussa ei Jaampa ollut hänestä välittänyt. Hän oli vaan toisinaan istunut katsellen tätä pientä viatonta, kaunista lasta, niinkuin pientä linnunpoikaa, mutta hän ei ollut puhunut mitään eikä milloinkaan koskenut lasta. Vaan eräänä päivänä, kun hän istuili avonaisen lieden ääressä ja pikku Laila ryömi hänen ympärillään, sattui niin, että pienokainen oli vähällä vieriä tuleen. Jaampa tarttui lapseen ja nosti sen syliinsä. Laila huomasi pian, niinkuin lapset vaiston tapaisesti tekevät, ett'ei tuo ruma naama ollut ollenkaan vastenmielinen, vaan että se päin vastoin kokonaisuudessaan oli paljasta, leveätä naurua, jonka vuoksi tyttö ei ensinkään häntä peljännyt eli kaiheksinut, vaan kiipesi hänen syliinsä ja tarttui kiini hänen vanukkeiseen tukkaansa, ja kun hän näki ukon korvarenkaat – sillä jostakin taikauskaisesta syystä käytti Jaampa korvarenkaita – tarttui hän toiseen näistä ja kiskoi sitä niin, että toinen jo olisi huutanut, mutta Jaampa antoi hänen vetää ja kiskoa pienillä palleroisilla

sormillaan niin paljon kuin hän tahtoi; se oli hänestä vaan mieluista, että lapsi niin lähestyi ja kosketteli häntä.

Siitä hetkestä oli ystävyiden liitto valmis näiden molempain välillä, ja Laila sai sittemmin tehdä monta retkeä Jaampan selässä, hänen mennessään poroja katsomaan tahi lyhemmälle suksiretkelle. Hän pääsi myös toisinaan Jaampan kanssa rekiretkelle pulkassa, ja heidän taas palatessaan yhdessä ruokailemaan, lausui tyttö aina: "Laila syö hyvää ruokaa Jaampan kanssa!"

Tämä lapsen tuttavuus teki ihmeellisen suojelemaan vaikutuksen Jaampaan. Hän ei aina ollut niin äreä eikä enää niin siivoton, kuin ennen, hankkipa hän itselleen kaikessa hiljaisuudessa kamman, jolla suori vanukkeisen tukkansa, joka tuskin oli tuntenut kammanpiitä muulloin kuin hänen lapsuudessaan, eikä hän koskaan tullut isännän telttiin Lailan luo verisin käsin tahi muuten likaisena; sillä Laila tuli heti hänen luokseen ja sai useimmiten häneltä jonkun leikkikalun, ei Jaampa puhutellut häntä muuten kuin kaikellisilla hyväily sanoilla, joista lapinkieli on niin rikas, niinkuin: lintuseni, kultanuppuseni, västäräkkini, riekkoseni, sieluiseni, aurinkoiseni j.n.e.

Toukokuun lopussa erotettiin urosporot ja mahot emäporot tiineistä, ja ensimmäiset lähetettiin omin pänsä kulkemaan tunnettua tietä meren rannikolle. Tiineet eläimet sitä vastoin ajetaan kokoon johonkin paikkaan, jossa heillä on suoja poikimisajalla. Tavallisesti kokoonnutaan vuosi vuodelta samaan paikkaan; sillä poro, niinkuin muutkin elävät, halajaa päästäksensä poikimaan samalla paikalla, jossa se ensi kerran iässänsä on poikunut. Se saattaa olla satojen penikuormien päässä siltä paikalta, ja kuitenkin se, ellei sitä estetä, rupee kulkemaan sinne päin ikäänkuin kompassin mukaan. Vaan jos sen pakosta on täytynyt jäädä uuteen paikkaan, pyrkii se sittemmin tähän.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.